

Горан Д. Младеновић

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет

Међународни центар за православне студије, Ниш – Србија

e-mail: gor.mlad1@gmail.com

СИНТЕЗА МОТИВА ЗАХВАЛНОСТИ И ПОУКА МУДРОСТИ У 33. ДАВИДОВОМ ПСАЛМУ – АНАЛИЗА ТЕКСТА

Анстракт: Савремена библијска наука већ деценијама посвећује посебну пажњу проучавању еволуције библијског текста. Разлике између првобитних верзија старозаветних књига и садашњих списа уследиле су као последица нетачних превода и словних грешака приликом преписа. Зато је неопходно, колико је то могуће, проучавати Свето писмо са јеврејског или грчког језика. Епископ Атанасије Јевтић, један од најеминентнијих српских теолога, и врстан познавалац библијских језика, превео је Псалтир на српски језик. Његова верзија превода је најтачнија и најближа оригиналним стиховима испеваним од стране богонадахнутих песника. Она је инспиративно деловала и на аутора овог рада да своје богословско-књижевно знање усмери ка проучавању поетских мисли испеваних у Псалтиру, притом водећи рачуна о филолошкој, филозофској и теолошкој систематичности. Посебну пажњу привукао је Давидов 33. псалм [МТ: Псалм 34], испеван у акростиху, као једна од најлепших индивидуалних захвалних песама у коју су уткани мотиви мудросне поетике.

С тим у вези, иако не постоји савршено и коначно решење за разумевање старозаветне поезије, јер језик, као и сама егзегеза, имају потребу за непрестаним тумачењем које се никада не завршава. Поетске мисли, изречене од цара Давида, сваком тумачу представљају одређени задатак да их учини разумљивим у сваком времену. Зато је неопходно да егзегета, осим познавања библијских језика, буде упознат са опитним искуством многовековних метода и пракси у тумачењу светописамских списа. Он треба да познаје старозаветну семиотику и да интерпретира анализу поетских мисли песника која ће олакшати њихово изворно схватање. У том подухвату неусисрпну помоћ пружа ризница светоотачког предања, али и увид у савремене коментаре старозаветних стручњака.

Кључне речи: Давид, Бог, Господ, непријатељи, песник.

Уводно разматрање: Овај поучни псалм написан је као индивидуална захвална песма која у свом садржају има одређене мотиве мудрачке књижевности (в. *Пс* 33,11–21).¹ Циљ овакве поетске конструкције био је да код слушаца и читалаца изазове жељу према врлинском животу, тј. истинској мудрости.² Међутим, поетски мотиви благодарности и захваљивања Богу нису ни мало запостављени. Песник, који себе приказује као учитеља мудрости (*Пс* 33,11), сигурно је на основу личног искуства

1 Детаљнији приказ књижевних облика у псалмима видети код Младеновић 2012, 32–53.

2 Уп. Van Gemeren 1991, 282.

испевао поједине стихове псалма (Пс 33,4.6) у којима започиње тему Божијег спаситељског деловања коју ће у другим стиховима шире развити.³ Такође, битна карактеристика овог псалма је алфабетско-акростихска структура у којој је испеван, тј. почетке стихова творе слова из јеврејског алфабета.⁴

Животне околности у којима је настао овај псалам, предочава нам сам наслов овога псалма. У *Првој књизи Самуиловој* описан је сусрет између Давида и цара Ахиса (1. Сам 21,10–15). Давид је после града Нова⁵, бежећи од цара Саула, отишао у град Гат, код цара Ахиса.⁶ Цар Ахис је лепо примио Давида. Сматрао је за добро да у својој служби има једног тако прекаљеног ратника и војсковођу. Али, слуге и дворјани нису се слагали са царевим мишљењем. Упозорили су да је Давид израиљски херој који је убио њиховог јунака Голијата и да није сигурно задржи га у својој служби: *Није ли ово Давид, цар земаљски? Нису ли о њему певали играјући и говорећи: Саул згуби своју хиљаду, а Давид својих десет хиљада?* (1. Сам 21,11).⁷

Давидов бистри пастирски ум убрзо је схватио да се налази у нимало повољној ситуацији, окружен непријатељима, почео је веома чудно да се понаша: *И учини се луд у рукама њиховим; и шараши по вратима, и бацаши пену низ браду своју* (1. Сам 21,13). Када је цар Ахис видео како јадно изгледа израиљски јунак, отпустио га је рекавши својим слугама: *Ето, видите да је човек луд; што сте ми га довели? Зар немам доста лудих, него ми доведосте тога да лудује преда мношвом? Зар ће тај ући у кућу моју?* (1. Сам 21,14–15).⁸ У знак чудесног и спасоносног избављења, Давид је испевао овај псалам.⁹

3 Први део овог псалма (Пс 33, 1–10), песник је испевао у градацији, јер се у њему постепено ређају, по јачини, мисли о Богу, у којима га песник описује као свог Спаситеља (Пс 33, 1–4.6). У наставку, ову поетску мисао песник развија и у другим стиховима (Пс 33, 5.7–10) у којима истиче да је Бог спаситељ и заштитник свим искреним боготражитељима.

4 У *МТ* изван алфабетског низа је само завршни стих и испуштено је једно слово (י); уп. Deissler 2009, 114; Constable 2010, 77.

5 Нов је био град у коме су живели свештеници. Налазио се на територији Венијамниновог племена, недалеко од Јерусалима (в. Ис 10, 32).

6 У наслову псалма пише да је Давид изменио своје лице пред Авимелехом (אַחִישׁ־מֶלֶךְ, *MT*; Αἰσὴμὲλεχ, *LXX*), тј. пред Ахисом, царем (melek!) Гата (Ahis-melek) (Tomić 1986, 121; Deissler 2009, 114; уп. Constable 2010, 77). *Ахис је посебно (лично) име, док је Авимелех заједнички назив за краљеве града Гата. Авимелех значи Отац – Краљ* (Calvin 1999, фуснота 684, 420). Дакле, као што је фараон заједничко име за египатске монархе, или Цезар – Август код римских царева, тако је и Авимелех био заједнички назив за филистејске владаре (Calvin 1999, 420; уп. Василије Велики, у: Србуљ 2008, 407–408). Још у време оснивача израиљске нације, праотаца Авраама и Исаака, спомиње се цар филистејски Авимелех (в. *Пост* 21,22; 26,8).

7 У току израде овог рада коришћени су преводи Ђуре Даничића за *Свето писмо Старог завета* и Комисије Светог Архијерејског Синода СПЦ за *Свето писмо Новог завета, Псалтир* у преводу умировљеног Епископа захумско-херцеговачког и приморског г. Атанасија Јевтића. Редне бројеве псалама смо наводили према септуагинталној нумерацији.

8 У старозавтном периоду сматрало се да особе поремећеног ума поседују извесног духа божанског порекла, те је веома велики грех био да им се учини нешто нажао (Tomić 1996, 119).

9 Атанасије Александријски, у тумачењу 33. псалма, мишљења је да се историјске околности у којима је настао овај псалам односе на сусрет Давида и свештеника Авимелеха (в. 1. Сам 21,1–9): *Бежећи од Саула, Давид је дошао код Авимелеха. На Авимелехово питање о разлогу доласка, Давид му није признао да бежи него је рекао да га је Саул послао да затражи Голијатов мач. Будући да је једно говорио а друго мислио, у натпису псалма је речено: измени лице своје* (Атанасије Александријски, у: Србуљ 2008, 74). Мишљење аутора овог текста је да се стихови овог псалма ипак односе на 1. Сам 21,10–15, што потврђују и констатације многих других егзегета (в. Calvin 1999, фуснота 683, 420; Tomić 1986, 121; Deissler 2009, 114; Constable 2010, 77; Spurgeon 1976, 165; Briggs 1906, 295; Delitzsch 1871, 408; Terrien 2003, 303–304 и др.). Међутим, Василије

Похвала Јахвеу

[Алеф]. *Благосиљаћу Господа у свако време, хвала је Његова свагда у устима мојим (Пс 33,1).*

Давид започиње псалам благосиљањем и хваљењем Бога, што у основи, и чини смисао његовог живота. Сигурност и помоћ коју му Бог пружа, неизоставно га подстичу на непрестано благосиљање и хваљење Бога, на непрекидан хвалоспев Богу, на вечно захваљивање и благодарење за сва доброчинства која му је учинио.¹⁰ Међутим, неће само Давидово срце бити пуно похвале за Божија спасоносна дела, већ и његова уста, тј. његова боготинспирисана поезија и музика. Његова уста су пуна хвале, јер их је сам Бог својим речима испунио (уп. Пс 81,11).

[Бет]. *Господом ће се хвалити душа моја; нека чују кротки и обрадују се (Пс 33,2).*¹¹

Непрекидне невоље које су пратиле песника нису ослабиле његово трпљење. Чак ни када се нашао у окружењу моћних непријатеља – Филистејаца, Давид није посумњао у своје избављење, које се није остварило због његове мудрости или довитљивости, него услед Божије интервенције. Зато песник каже: *Господом ће се хвалити душа моја (Пс 33,2)*, док у богословским размишљањима пророк Јеремија пише: *Мудри да се не хвали мудрошћу својом, ни јаки да се не хвали снагом својом, ни богати да се не хвали богатством својим. Него ко се хвали, нека се хвали тим што разуме и познаје мене да сам ја Господ који чиним милост и суд и правду на земљи, јер ми је то мило, говори Господ (Јер 9,23–24 ; уп. 1. Кор 1,31).*

Кротким, песник назива сваког праведника који се радује избављењу од стране Господа. Бог спасава сваког ко се у Њега узда. *Псалмопојац се не задовољава тиме да сам узноси химне, него причаснике (заједничаре) кроткости чини и причасницима (заједничарима) славословљења (псалмопојања).*¹² Он жели да до сваког човека допре чудо Божијег доброчинства и љубави које се над њим пројавило.¹³ Кротост је врлина која је красила цара Давида, као и сваког другог Божијег угодника (в. Бр 12,3), о њој песник пева и на почетку 131. псалма: *Опомени се, Господе, Давида, и све кротости његове (Пс 131,1).*

[Гимел]. *Узвеличајте Господа са мношвом, и узвишујмо Име Његово заједно (Пс 33,3).*

У овом стиху песник позива своје сународнике да заједно са њим учествују, тј. садејствују у величању Божијег имена. Његова душа осећа *неспособност* да сама прослави и узвиси име Божије, зато подстиче и друге да јој се придруже.¹⁴ Сличне

Велики, у свом тумачењу овог псалма, мисли да нас овај псалам *подсећа* на оба догађаја, тј. на Давидов сусрет са свештеником Авимелехом (у преводу Ђуре Даничића *Ахимелех*) (в. 1. Сам 21,1–9) и царем Ахисом (в. 1. Сам 21,11–13) (Василије Велики, у: Србуљ 2008, 407).

¹⁰ Давид, *утекавши од смрти, као да на неки начин поставља правила за живот и уобличава своју душу сагласно строгости понашања, према којем ни један тренутак неће бити без благослова, него ће се, како за велика, тако и за најмања дела, обраћати Богу* (Василије Велики, у: Србуљ 2008, 408).

¹¹ У овом стиху *душа* је центар песникових осећања, а не витални орган песниковог животног духа (Calvin 1999, 422).

¹² Атанасије Александријски, у: Србуљ 2018, 75.

¹³ Василије Велики, у: Србуљ 2008, 410.

¹⁴ *Будући да један ум и размишљања једног човека нипошто нису довољни да би се разумела величина Божија, пророк позива све кротке на заједништво у овом делу* (Василије Велики, у: Србуљ 2008, 408).

поетске мотиве налазимо и у другим псалмима (в. *Пс* 29,1; 98,5,9; 106,32; 144,1).¹⁵

[Далет]. *Тражих Господа, и услиша ме, и од свих невоља мојих избави ме (Пс 33,4; уп. Пс 17,7).*

Цар Давид веома јасно објашњава који је разлог његовог поетског надахнућа. Тражење Господа, за њега није само мислена активност његовог ума, већ смисао његовог постојања – живота. Он га искрено тражи свим својим бићем и као последицу тог богочежњивог трагања, он га и налази. Његова молитва је услишена. Невоље и старихови који су га окруживали само су бледа сенка тешких животних тренутака које је песник – уз помоћ Божију, оставио иза себе. Сада мирне душе и спокојног срца може да се окрене свом Спаситељу и да му заблагодари за Његово добротворство.¹⁶

[Хе]. *Приступите Њему и просветлите се, и лица ваша неће се постидети (Пс 33,5).*

Већину поетских мисли песник је изрекао на основу личног искуства, тј. сусрета са Богом. Религиозне визије које је доживљавао биле су саставни део његове видалачке и поетске биографије. Искуство које је стекао у њима, Давид је желео да подели са својим сународницима, да и њих упуту и упозна са таквом врстом искуства, тј. да и они сами слободно и без страха приступе Богу. Он у свом животу није трагао за срећом и здрављем, већ је тежио за вечним наслађивањем красоте Божије и што приснијим сједињењем са Њим (в. *Пс* 26,4). За њега Јахве није окрутни Бог, него Бог љубави, зато вера у таквог Бога није производ страха, већ љубави. Сваки човек има потенцијалну могућност да се обожи ако приступи Богу са чистим срцем, вером и љубављу, поштујући његове заповести. Таквог човека Бог спасава – избавља за вечност, тј. такав се човек неће постидети пред Богом, јер под појмом *лица ваша*, псалмопојац подразумева добра дела својих сународника која ће бити облагодаћена Божанским просветљењем и силом.¹⁷

*Опис чудесног избављења*¹⁸

[Зајин]. *Овај ништити*¹⁹ *завати, и Господ га услиша, и од свих невоља његових спасе га (Пс 33,6 уп. Пс 54,17; 87,14; 129,1–2).*

Песникова молитва била је вапај скрушеног Божијег слуге који се налазио у животној опасности. Усамљеном и у непријатељском окружењу, није му ништа друго преостало него да у својој души завати Господу за избављењем (уп. *Ис* 38,14). Истовремено, он истиче своју ништавност у односу на Господа и подучава своје сународнике да треба да се уздају у Бога сваке твари, јер је њега сиромаша и пастира удостојио благодатног промисла и приказао као победника над својим непријатељима.²⁰ Дакле, Бог сваком богољубивом и богопокорном срцу које му је произнело молитву дарује благодат спасења од сваке тескобе и нужде.²¹

[Хет]. *Поставиће се оружан Анђеол Господњи око оних који Га се боје, и избавиће их (Пс 33,7).*

15 уп. Van Gameren, у: Constable 2010, 78; Eaton 2003, 154.

16 Сажетим описом избављења испеваним у 4. стиху, песник нас припрема за опширнији приказ који ће уследити од 6. до 10. стиха.

17 Уп. Kidner 1973, 139.

18 У наредних 5 стихова песник описује своје чудесно избављење од непријатеља, као пример онога што жели да каже у мудрачким поукама (Томić 1986, 121).

19 *Ништити* = сиромаш, скроман, покоран, скрушен (ο πτωχός, LXX; נָזַף, MT).

20 Атанасије Александријски, у: Србуљ 2018, 75.

21 Уп. Phillips 1872, 258.

На различитим местима у *Светом писму Старог завета* Анђео Господњи²² приказан је као заштитник и избавитељ Израиља, али истовремено и многим појединцима.²³ Као избавитељ и заштитник народа Анђео се посебно показује приликом изласка Израиља из египатског ропства (в. *Изл* 14, 19; 23, 20; 32, 34; 33, 2; *Бр* 20, 16), а особито је интересантна епизода из одељка *Књиге Исуса Навина* (*ИНав* 5,13–15), као и епизода са пророком Валамом (*Бр* 22,22–35; уп. *Суд* 2,1–5; 5,3; *Ис* 63,9; *Зах* 1,8–10; 12,8; *Мал* 3,1). Такође, у страозаветним списима говори се о Анђелу Господњем који је спасао Јерусалим од асирске војске (в. 2. *цар* 19,35; *Ис* 37,36; 2. *дн* 32,21).

Дакле, песничка слика Божијег гласника – изасланика, који стоји на челу небеске војске и штити Божији народ, изображава саму Божију спаситељску активност у корист Израиља. Анђео Господњи представља конкретну личност која у одређеној ситуацији *делује по налогу Јахвеа или делује као сам Јахве*.²⁴ Бог у свако време и на сваком месту чува и брани свој народ. Као што су брегови и горе око Јерусалима, тако је и Господ око свог народа (*Пс* 124,1–2).²⁵

[*Тет*]. *Окусите и видите да је добар Господ. Благо човеку који се нада у Њега* (*Пс* 33,8).

Као што се о некаквој храни (или пићу) не може имати било каква спознаја само на основу речи оних који су је окусули, већ се мора сопственим опитом доћи до сазнања, исто тако сладост доброте Божије једино се може доживети на основу личног искуства. Онај ко је осети – окуси, као што је псалмопојац имао прилику, касније ће себе подстицати на непрекидан боравак у њој, тј. непрестано ће жудети за њом (уп. 1. *Пет* 2,2–3). Други део стиха: *Благо човеку који се нада у Њега*, само је песников поетски аргумент у прилогу подстицаја садржине у првој реченици овог стиха.

[*Јод*]. *Бојте се Господа сви свети Његови, јер нема оскудице онима који Га се боје* (*Пс* 33,9).

Премудри Соломун каже да је почетак сваке (људске) мудрости страх Господњи (*Пр* 1,7; 9,10; *Пс* 110,10; уп. *Пр* 23,17), што у свом изворном значењу подразумева поштовање Божије љубави према човеку. Зато песник и ставља знак једнакости између страха и љубави према Богу који су утемељени на вери и нади. Давидова вера прихвата са сигурношћу све оно што му је Бог обећао, док његова нада чека потврду испуњења спасоносних Божијих обећања.²⁶

22 Израз *אֲנִי־יְהוָה* сусреће се у *Старом Савезу* 58 пута, а на једанаест места помиње се *אֲנִי־יְהוָה מְלָכִי*. Многа старосавезна предања (јахвеистичко, елохистичко), историјски корпус девтерономиона, пророчки списи, па чак и мудросно-поетски делови помињу Анђела Господњег. Наравно, он није на исти начин посматран у свим списима, нити су његов лик старосавезни богослови посматрали само са једног аспекта. [...] Предања о Анђелу Господњем протежу се кроз читаву старосавезну повест. Још од најстаријих времена његов лик је фигурирао како у религијској свести обичног народа, тако и у теолошким зрењима најранијих библијских писаца. У дословном српском *אֲנִי־יְהוָה* би се превео са гласник или изасланик Божији. Сасвим је јасно да је реч о некаквом небеском лику, који се у старосавезним списима јављао људима. Он је као небески лик у многоме различит од сличних ликова древних митологија; он је божанско биће које се налази у најнепосреднијем односу са Богом. Чак би се могло рећи да је он лице Бога окренуто свету (Кубат 2004, 124–125; опширнији приказ теолошких размишљања на тему Анђела Господњег видети код истог аутора на страницама 34–70).

23 Као заштитник богоизабраних старозаветних угодника Анђео Господњи је приказан на следећим местима у *Старом Завету*: *Пост* 31, 11–13; 48, 15–16; *Изл* 24, 7. 41; 1. *цар* 19, 4–8; 2. *цар* 1, 15; *Дан* 3, 25. 28; 6, 22; *Тов* 3, 16; 5, 22 и др. (уп. Кубат 2004, 125).

24 Кубат 2004, 129.

25 Tomić 1986, 121–122.

26 Да би учврстио веру коринтских хришћана и оживео наду у Божија обећања, а следујући

У страху Господњем налази се извор живота (*Пр* 14,27), који чисти и чува песникову душу од свакога зла (*Пр* 19,23). У њему Давид проналази снажну животну потпору и поуздање (*Пр* 14,26), јер срећан и благословен је само онај човек који се *свагда боји* Господа (*Пр* 28,14).²⁷

Народ Божији, који жели да буде у заједници са Богом, Давид назива свети Његови. Овај песников поетски закључак потврђују и речи самог Бога који каже за старозаветни Израил: *И бићете ми царство свештеничко и народ свет* (*Исл* 19,6), тј. *Јер ја сам Господ Бог ваи; зато се освећујте и будите свети, јер сам ја свет* (*Лев* 11,44).

Оскудица, која се помиње у другом полустиху, наглашена је као стилска фигура метафоре. Наиме, богобојазни људи богати су Богом и никаква материјална оскудевања не могу их поколебати у вери. Богобојажљиви знају да се њихово истинско благо налази у њиховом односу са Богом и да њихова чиста душа испуњена Божијом благодатном силом има највећу вредност на ваги Божијег човекољубља. Они се са својом богобојажљивошћу умудрују, тј. стичу непролазна блага.

[*Каф*]. *Богати осиромашите и огладните*²⁸, а они који траже Господа неће се лишиити ниједнога добра (*Пс* 33,10 уп. 1. *Сам* 2,5; *Лк* 1,53).

У овом стиху, као и у претходном, песник не мисли толико на материјално оскудевање, већ акценат ставља на духовно, тј. на заједницу Бога и човека, јер одсуство Божије присутности у човековом животу чини од њега огладнелу и осиромашену особу. Само онима који имају примарни циљ у животу да траже Господа неће бити ускраћена никаква изобилна добра.

Поука мудрости за живот у истини

[*Ламед*]. *Ходите чеда, послушајте мене, страху Господњем научићу вас* (*Пс* 33,11).

Пун животног искуства, засниваног на односу са Богом, песник очинским милосрђем позива своје сународнике да приме његову поуку, која се не темељи на некаквим теоријским основама које су далеко од стварности и интереса свакога појединца. Проматрана из перспективе самог учитеља, мудрост је веома важна и корисна за сваког ко је слуша и прима, јер је *највише правило живота и тајна истинског добра и среће*.²⁹ Дакле, ништа није целисходније у људском животу него када се човек научи страху Господњем који се превасходно заснива на љубави према Богу.

[*Мем*]. *Који је човек који жели живота, који љуби да види дане добре?* (*Пс* 33,12).

мислима старозаветних пророка (Давида и Соломуна), апостол Павле каже: *Имајући, дакле, оваква обећања, о љубазни! Да очистимо себе од сваке погаништине тела и духа, и да творимо светињу у страху Божијем* (2. *Кор* 7,1; уп. *Рим* 8,28.37).

²⁷ Поетске мисли на тему страха Господњег псалмопојац Давид је изразио и у 26. псалму: *Господ је просветљење моје и Спаситељ мој, кога ћу се бојати? Господ је заштитник живота мога, кога ћу се плашити? Када се приближују на ме злостављачи да поједу тело моје, тлачитељи и непријатељи моји, они ослабише и падоше. Ако се построји на ме табор (непријатеља), неће се уплашити срце моје; ако се подигне рат на ме, ја ћу се и тада надати* (*Пс* 26,1–3). Међутим, осим псалама Давидових (видети још *Пс* 2,11) и *Прича Соломунових* и у другим Књигама *Старог Завета* наилазимо на текстове који говоре о страху Господњем као извору људске мудрости и љубави према Богу (в. *Пнз* 4,10; 28,58; *Мал* 1,6).

²⁸ У *МТ* овај полустих гласи: *млади лавови осиромашите и огладните*. Дакле, *млади лавови*, као и многе друге *окутне* животиње, синоним су за опаке – зле људе у *Светом писму Старог завета* (в. *Пс* 21, 22; *Јов* 4, 10–11; *Јез* 38, 13; *Зах* 11, 3; в. *Jeruzalemska Biblija* 2003, фуснота а, 728).

²⁹ *Tomić* 1986, 122.

Своју мисао песник је изразио у облику реторског питања. Он наглашава важност мудрачке поуке и тако постиже јачи емоционални утисак код слушаоца (читалаца). Наиме, сваки човек тежи за срећним и дугим животом. Међутим, само постојање није живот, битна је уметност живљења. Она се састоји у саживоту са Богом који је извор живота, као и у заједници љубави са другим људима. Живот који човек живи, а песник је тога свестан, Божији је дар људима.³⁰

[Нун]. *Уздржи језик свој од зла, и уста твоја да не говоре лаж (Пс 33,13). [Самек]. Уклони се од зла, и чини добро; тражи мира и иди за њим (Пс 33,14).*

У наредна два стиха предложене су животне лекције и упутства која, ако се дословно буду примењивала, воде ка остварењу животног циља човека, а то је, од Бога благословен и дуг живот. Наиме, у устима Давидових сународника веома је мало праведности и врлине, и мало је оних који воде свети живот, тј. живот по Богу. Зато песник у две поетске катихезе посебно наглашава опасност од моралног застрањивања које се манифестује кроз чињење зла, делом и речју.

У првој поуци (Пс 33,13), он неизоставно препоручује уздржавање језика од празнословља, клеветања, лажи и сваког другог злочинења, тј. треба поставити стражу над устима и оградити их дверима како каже у једној прелепој поетској слици изреченој у 140. псалму (в. Пс 140,3; уп. 1. Пет 2,1; 3,10).³¹ Јер, *благо сабрано језиком лажљивим таштина је која пролази међу оне који траже смрт (Пр 21,6; уп. Сир 28,13).*

У другој (Пс 33,14), настављајући своју лекцију из побожности, песник предлаже да се оде још један степен више у личном усавршавању, тј. да се свако, колико је то у његовој могућности, уклони од зла, као првом кораку ка чињењу добра. Јер, није ни могуће чинити добро ако се претходно не очисти од зла. Такође, тражење мира и стремљење ка њему има веома активно значење у 14. стиху (уп. 1. Пет 3,11). Мир о којем псалмопојац пева у овом стиху јесте *мир Божији, који превазилази сваки ум (Флп 4,7)*, који чува мисли и срце човечије од свакога зла. Истовремено, тражење мира подразумева и творење, тј. грађење мира како у својој души, тако и у односима са другима (уп. Мт 5,9).

[Пе]. *Очи су Господње на праведнима, и уши Његове на молитву њихову (Пс 33,15; уп. Јов 36, 7). [Ајин]. Лице пак Господње је на чинитеље зла, да истреби са земље спомен њихов (Пс 17,16; уп. 1. Пет 3, 12).*

Прелепом контрастном сликом Давид је уобличио своју мисао у 15. и 16. стиху. Прво је поетски описао Божији старатељски однос према праведнима. Наиме, Бог чува, прати и помаже сваком праведнику, тј. Његов поглед и Његова пажња не одвајају се од њега, као да Му је он једино и најдраже створење у универзуму. На сваки његов шапат или вапај он је спреман да одговори, попут брижног оца који се стара о свом детету.³²

30 Супротно поетским жељама, да кроз миран и срећан живот сваки човек дође до спознања Божије љубави, песник је до њега дошао кроз патњу и страдање који су такође саставни делови људског битисања. *Мало је дана мог живота и зли су били* каже праотац Јаков (в. Пост 47, 9).

31 *Уздржи језик свој од зла, и уста твоја да не говоре лаж'. Они греси, који се извршавају језиком, лако се могу починити и имају разнолике видове. Језик ти најпре служи као подводач и заводник који садејствује греху и обмањује твоје ближње. Твој језик је и оруђе неправде, ако не говори од срца него зато да би обмануо друге. Уздржи и уста своја како би васцело оруђе, које ти је дато ради служења речи, било слободно од рђавих дела. Лаж је скривено злодело против ближњег, које се извршава под маском добра* (Василије Велики, у: Србуљ 2008, 418).

32 У другом делу 15. стиха, песник иницира молитву, тј. разговор са Богом, јер без присног односа са Њим не може се доћи до богопознања што чини средишњу осу песникове поетске и животне егзистенције. Давидов живот је непрекидна молитва и служење Богу, зато он подстиче и друге на исту врсту духовне активности.

Затим, у 16. стиху, песник пажњу усмерава према неправеднима и онима који чине зло. Њима је Бог супротставио Лице своје (уп. *Пс* 79,17; *Јер* 21,10; 44,11), што подразумева праведни суд Божији који ће искоренити сваки грех (уп. *Мт* 25,31–46). Иако Бог није равнодушан према делима грешника (уп. *Јез* 33,11; 18,31–32; *Ос* 11,9; 1. *Тим* 2,3–4), он им се ипак супротставља и њихову част претвара у срамоту, а имена препушта проклетству и заборава (в. *Пс* 9,7).

[*Саде*]. *Заватише праведници, и Господ их услиша, и од свих невоља њихових избави их (Пс 33,17).*

Невоље у којима се налази праведник могу бити многобројне, али уз помоћ молитве, тог миомирисног тамјана који је благоугодан Богу, он бива ослобођен. Молитва је духовна веза између праведника и Творца, она је средство помоћу којег се превазилазе опасности на узбурканим таласима живота.

[*Коф*]. *Близу је Господ скрушених срцем, и смирене духом спасиће (Пс 33,18).*

Господ не само да је близу онима који су скрушена срца и смерна духа, већ са њима обитава на висини и у светињи (*Ис* 57,15). Своје угоднике Јахве прихвата и уздиже (*Пс* 146,6), превија им ране на срцу и дарује слободу и избављење (*Ис* 61,1), јер *жртва је Богу дух скрушен; срце скрушено и унижено Бог неће одбацити (Пс 50,19).* Дакле, Бог се сваком човеку приближава својом добротоу, као што се сваки човек приступа Богу добрим делима и својом племенитошћу, али гордост човековог срца удаљава Бога, и такви безбожници пропадају (*Пс* 72,27). Према томе, само кроз чин вере, који је повезан са покајањем, срцем скрушеним и смерним, човек долази до спознаје Бога, јер Бог не одступа од праведника чак ни када је окружен невољама, већ му пружа руку спасења.

[*Реш*]. *Многе су невоље праведних, и од свих њих избавиће их Господ (Пс 33,19).*

Ово је четврти стих у 33. псалму у којем песник говори о Божијем спасоносном делању (видети стихове 4, 6 и 17). На овај начин Давид утврђује животну лекцију из мудрости: искушења са којима је окружен угодник Божији, утврђују његову веру, невоље су саставни део спасоносне Божије промисли, јер: *праведник ће од вјере своје жив бити (Ав* 2,4; *Рим* 1,17; *Гал* 3,11; *Јевр* 10,38). Праведник је у нади за избављењем радостан, у страдању трпељив, а у молитви постојан (*Рим* 12,12). Дакле, у немоћи се пројављује сила и слава Божија (уп. 2. *Кор* 4,17).

[*Шин*]. *Чува Господ све кости њихове, ниједна од њих неће се сатрти (Пс 33,20).*

Давид се, уз помоћ Божије спасоносне интервенције, извукао из тешке животне ситуације без телесних повреда (в. 1. *Сам* 21,10–15), зато овим стихом илуструје сопствену животну истину, желећи при томе да поучи своје сународнике, да свако ко се налази у Божијој заштити може бити сигуран од сваке опасности.³³

Такође, песниково поимање људских костију није се само ограничавало на њихову телесну димензију. Када се каже човек, често се у старозаветној антропологији мислило на човекову душу и ум. Примера ради, није редак случај да се стављао знак једнакости између телесних и духовних очију (в. *Проп* 2,14; *Пс* 18,9), или је неки други људски орган попримао духовна својства (в. *Ис* 42,18; *Пс* 118,131; *Јер* 4,19; *Пр* 3,23).

33 Сагледан на разини новозаветне теолошке мисли, овај стих има знатно дубље значење и смисао. Давидова служба није била само песничка, царска и ратничка, она је превасходно била и пророчка. Његове богонадахнуте речи изречене у овом стиху у потпуности су се обистиниле Христовим страдањем на крсту (в. *Јн* 19,36). Такође, своје етимолошке корене овај стих има и у другим књигама *Старог завета*, најпре у *Другој* и *Четвртој књизи Мојсијевој* у којима је описано слављење празника *Пасхе* (в. *Изл* 12,46; *Бр* 9,12).

Исто тако, кости о којима песник пева, осим учвршћивања људског тела, могле су да одржавају везу и устројство међу душевним силама.³⁴ Када песник каже: *Расуше се кости њихове до пакла (Пс 140,7)* или *исцели ме, Господе, јер се сметоше кости моје (Пс 6,3)*, онда он говори о костима које су лишене духовног устројства и повезаности. Али, када каже: *Све ће кости моје рећи: Господе, [Господе], ко је сличан теби? (Пс 34,10; уп. Јез 37,5–6)*, онда се превасходно мисли на кости које чува Господ, које су чврсто повезане духовним устројством, и ниједна од њих се неће поломити, него ће непрестано хвалити и славословити Бога.³⁵

[Тав]. *Смрт је грешника зла, и који мрзе праведника превариће се (Пс 33,21).*

У овом стиху молитвеник сажима своју моралну поруку коју је дао у 33. псалму: безбожник гине у својој охолости, а праведнику је Господ сигурна одбрана и уточиште.³⁶ Пророк Језекиљ у својој Књизи каже: *Која душа згријеши она ће умрјети (Јез 18,20)*, дакле, са грешником пропада и његово безакоње, јер је он сам себи узрок и инструмент сопственог уништења (Пс 93,23).³⁷

[Вав]. *Избавиће Господ душе слугу Својих, и неће се преварити сви који се уздају у Њега (Пс 33,22).*

Закључни стих неизоставно подсећа на Давидове речи изговорене у 2. Сам 4,9.³⁸ Његова порука је сасвим јасна: Праведници ће се радовати у Господу, њима ће припасти свака похвала, јер су очи Господње на онима који се уздају у милост Његову. Он је помоћник и заштитник њихов, и у Њему ће се узвеселити срце њихово (Пс 32,1.18.20).

Кратак осврт на 33. псалм: На почетку 33. псалма псалмопојац свечаним хвалоспевом позива своје сународнике да му се придруже у величању Господа (Пс 33,1–3).³⁹ Своје искуство, уобличено и интерпретирано у одређеној поетској форми, песник утемељује на свом личном сусрету и доживљају Бога. Изразом *тражих Господа (Пс 33,4.10)*, који је својствен само старозаветним пророцима, песник указује на духовно и телесно преумљење које води ка Богу. Такође, у петом стиху, када каже: *просветлите се а не постидите се*, Давид пророчким тоном указује на нову слику Сиона која је величанствено описана у Књизи пророка Исаије (в. Ис 54,4; 60,5 и др.).⁴⁰

Наоружани Анђео Господњи, о којем Давид пева у 7. стиху, песничко је отеловљење Божије заштитничке присутности у Његовом народу (уп. Зах 9,8). Поетску слободу у изражавању својих мисли Давид је посебно исказао у 8. стиху када је израз *окусите* – пробајте, који је карактеристичан за опитни доживљај хране или пића, употребио у контексту Божије доброте (уп. Јер 33,11; Пс 99,5). У 10. стиху, псалмопојац своје сународнике назива *светим* (уп. Ис 4,3), док у наредном 11. стиху, онима који траже Господа обећава земаљска добра и Божији благослов. Богаташи – безбожници (в. Јов 27,13), биће лишени сваког добра, као што је записано у Књизи о Јову: *Богат ће умрјети а неће бити прибран; отвориће очи а ничега неће бити (Јов 27,19).*⁴¹

34 Василије Велики, у: Србуљ 2008, 422.

35 Исто, 422.

36 Томић 1986, 122.

37 Calvin 1999, 432.

38 Тако да је жив Господ, који је избавио душу моју из сваке невоље (2. Сам 4, 9; уп Пс 102, 4).

39 Скоро истоветни хвалоспеви о Божијој величини записани су у Петој књизи Мојсијевој (Пнз 3,24; 7,21 и др.).

40 Уп. Deissler 2009, 114; Wiersbe 2004, 158.

41 Сличну мисао записао је пророк Исаија у својој Књизи: *Зато овако вели Господ Господ: гле, слуге ће моје јести, а ви ћете гладовати; гле, слуге ће моје пити, а ви ћете бити жедни; гле, слуге ће се моје веселити, а ви ћете се стиђети (Ис 65, 13).*

Од 11. стиха песник себе приказује као учитеља мудрости (уп. *Пнз* 4,10; *Пр* 5,7. 13; 7,24), који у својој поуци посебан акценат ставља на страх Господњи. Добре дане које човек проживљава, његову исконску чежњу за срећом, песник је нагласио у реторском питању (*Пс* 33,12).⁴² Стихови 14 и 15, посебно су били инспиративни за каснију мудрачку (в. *Пр* 3,7; 13,19; 16,6) и пророчку старозаветну књижевност (в. *Ам* 5,14; *Мих* 6,8; уп. *Јер* 20,10; *Зах* 8,19).

У наредним стиховима (*Пс* 33,15–20) цар Давид пажњу читалаца усмерава према Божијем суду и спаситељској активности. Сведочење око Божије (*Пс* 33,15), песник није приказао у неком негативном, већ у позитивном контексту. Јахве гледа са пуно љубави и милости према праведницима Божијим (уп. *Јер* 24,6; *Јез* 20,17), а Његове *уши* су увек отворене да услыше њихову молитву (уп. *Ис* 59,1). Потлачене и понижене Бог избавља из невоље (*Пс* 33,17), и онима који су скрушена и смерна срца исцељује ране (*Пс* 33,18). Дакле, свима који су притиснути тешким искушењима, Бог отвара врата свог човекољубља. Божија брига према праведнику снажно је изражена у 20. стиху у слици неповређених и непреломљених костију.⁴³

Дакле, псалм 33. утемељен је на вери и искуству песника који зна за патњу и бол, али исто тако спознао је и љубав Божију која га избавља из опасности. У Богу и Његовој близини једино је могуће остварити истински мир и срећу. Обриси Божијег спаситељског деловања брижно су исцртани у овом псалму који има значајно место у развоју Давидове поезије као и старозаветне теологије.⁴⁴

Литература

Текстови Библије

Biblia Hebraica Stuttgartensia (BHS), ed. K. Elliger et W. Rudolph, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.

Biblia Sacra, Utriusque Testamenti, Editio Hebraica et Graeca, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1994.

Свето писмо Старога и Новога зајета – Библија, *Свето писмо Старога зајета* превео Ђура Даничић, *Свето писмо Новога зајета* у преводу Комисије Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве, Свети Архијерејски Синод СПЦ, Београд, 2010.

Jeruzalemska Biblija, Stari i Novi Zavjet, uvodi i komentari: *La Bible de Jérusalem*, uredili: Adalbert Rebić, Jerko Fućak, Bonaventura Duda, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2003.

Псалтир, Превео Епископ умировљени захумско-херцеговачки Атанасије (Јевтић), Манастир Хиландар, Манастир Грачаница, Манастир Цетињски, Манастир Тврдош, Братство Св. Симеона Мироточивог, Врњачка Бања, 2000.

Septuaginta (LXX), edidit Alfred Rahlfs, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 1979.

42 Одговор на ово песничково питање налазимо у *Причама Соломуновим* (в. *Пр* 4, 24; 13, 3; 21, 23).

43 Уп. Deissler 2009, 114.

44 Исто, 115.

Остали извори

Briggs, Ch. A. (1906): *A critical and exegetical commentary on the Book of psalms*, Vol. 1, Edinburgh: T. & T. Clark.

Deissler, A. (2009): *Psalmi*, Zagreb: Kršćanska sadašnjost.

Delitzsch, F. J. (1871): *Biblical Commentary on the Psalms*, Vol. 1, Edinburgh: T. & T. Clark.

Eaton, J. (2003): *The Psalms*, A Historical and Spiritual Commentary with an Introduction and New Translation, London: T & T CLARK.

Kidner, D. (1973): *Psalms 1—72*, Tyndale Old Testament Commentaries series, Leicester, England: InterVarsity Press.

Кубат, Р. (2004): *Анђео Господњи у Старом савезу*, Докторска дисертација, Београд: Богословски факултет СПЦ.

Младеновић, Г. (2012): *Давидови псалми као израз поетско – религиозне егзистенције аутора*, Докторска дисертација, Београд: Филолошки факултет Универзитета у Београду.

Phillips, G. (1872): *A commentary on the Psalms*, London-Edinburgh: Williams and Norgate.

Spurgeon, H. Ch. (1976): *The Treasury of David*, Abridged by David O. Fuller, Kregel Publications.

Србуљ, Ј. (ур.) (2008): *Благослови, душо моја, Господа: Свети Оци тумаче Псалтир*, превод: Антонина Пантелић, Београд: Православна мисионарска школа при храму светог Александра Невског.

Terrien, S. (2003): *The Psalms*, USA: Strophic structure and theological commentary, Wm. B. Eardmans Publishing Co.

Tomić, C. (1986): *Psalmi*, Zagreb: Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca.

Tomić, C. (1996): *Davidovo doba*, Zagreb: Provincijalat hrvatskih franjevac konventualaca.

VanGemeren, A. W. (1991): *Psalms*, In *Psalms-Song of Songs*, Vol. 5 of The Expositor's Bible Commentary, Edited by Frank E. Gaebelein, Grand Rapids: Zondervan Publishing House.

Calvin, J. (1999): *Commentary on Psalms*, Volume 1-5, Translated from the original latin, and collated with the author's french version, by the rev. James Anderson, Grand Rapids Christian Classics Ethereal Library.

Constable, L. Th. (2010): *Notes on Psalms*, Published by Sonic Light.

Wiersbe, W. W. (2004): *The Bible Exposition Commentary: Old Testament Wisdom and Poetry*, Colorado Springs: Colo, Cook Communications Ministries.

SYNTHESE MOTIVE DER DANKBARKEIT UND SPINNEN WEISHEIT IN PSALM 33. DAVID - TEXTANALYSE

Seit Jahrzehnten widmet die gegenwärtige Bibelwissenschaft der Evolution von Bibeltexten besondere Aufmerksamkeit. Die Unterschiede zwischen den ursprünglichen Versionen des Alten Testaments und den gegenwärtigen Texten sind die Folge von falschen Übersetzungen und Schreibfehlern. Aus dem Grund ist es notwendig, wenn es möglich ist, die Bibel auf Hebräisch oder Griechisch zu erforschen. Einer der wichtigsten serbischen Theologen und ein ausgezeichnete Experte für Bibelsprachen, der Bischof Atanasije Jevtić, hat *Psalter* auf Serbisch übersetzt. Seine Übersetzung ist am genauesten und den originalen Versen sehr treu, die von den von Gott inspirierten Dichtern verfasst wurden. Sie hat auch den Verfasser dieses Werkes inspiriert, sein theologisch-literaturwissenschaftliches Wissen auf poetische Gedanken in *Psalter* zu richten, wobei er auf die philologische, philosophische und theologische Systematik achtet. Der Psalm 33 von David [MT: Psalm 34], der in einem Akrostichon verfasst ist, hat besondere Aufmerksamkeit auf sich gezogen, als eines der schönsten Danklieder.

Es gibt keine perfekte Lösung dafür, wie die Dichtung des Alten Testaments zu verstehen ist. Denn die Sprache, wie die Exegese, kann man bis in Ewigkeit deuten. Dichterische Gedanken Davids stellen für jeden Interpret eine Aufgabe dar, sie jederzeit verständlich zu machen. Deshalb ist es notwendig, dass ein Exeget neben Bibelsprachen auch die jahrhundertlangen Methoden der Biblexegese kennt. Der Exeget sollte die alttestamentliche Semiotik kennen und die Gedanken der Dichter analysieren und interpretieren. Bei diesem Unternehmen helfen die Deutungen der heiligen Väter sowie die gegenwärtigen Kommentare der Experten für das Alte Testament.